

ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА В ПОЛІКУЛЬТУРНИХ РЕАЛІЯХ

A Здійснено аналіз наукових праць українських, китайських і зарубіжних дослідників, які у той чи інший спосіб торкаються проблеми професійної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва, зокрема, формування у них полікультурної компетентності. Нами було з'ясовано, що зазначена проблема лише починає ставати об'єктом ретельного вивчення педагогів України, Китаю й світу. Існуючий досвід вирішення цієї проблеми потребує систематизації та узагальнення. Ми дійшли висновку про те, що сутність готовності майбутнього вчителя музики до професійної діяльності в умовах полікультурності обумовлена сукупністю емоційно-психічних станів, психолого-педагогічних, методичних, спеціально-предметних знань, умінь і навичок, що сприяють ефективному здійсненню професійної діяльності вчителя музики у полікультурному соціумі, у той час як специфіка такої готовності визначається емоційно-ціннісним відношенням до духовного, культурного потенціалу народної музики; комплексом знань, умінь і навичок, що набуваються у процесі вивчення й пізнання народної музики, її самобутнього характеру. У якості відмінностей було виявлене особливе відношення китайського мистецтва музичного супроводу до імітації народних, у більшості ударних інструментів, а також у властивих китайцям якостях раціональності й прагматичності, які знаходять висвітлення у музичному мистецтві.

Ключові слова: музичне мистецтво; професійна підготовка; полікультурність; майбутні вчителів музичного мистецтва

S Yan Li. Professional training of future teachers of music art in polyculture realities.

The article deals with the scientific works of Ukrainian, Chinese and foreign researchers, which in one way or another touch on the problem of professional training of future teachers of music, in particular, the formation of their multicultural competence. We found that this problem is of interest to teachers in Ukraine, China and the world. Existing experience in solving this problem needs to be systematized and generalized. We concluded that the essence of the future music teacher's readiness for professional activity in a multicultural environment is due to a set of emotional and mental states, psychological and pedagogical, methodological, special subject knowledge, skills and abilities that contribute to the effective professional activity of a music teacher in multicultural society, while the specifics of such readiness determined by the emotional and value attitude to the spiritual, cultural potential of folk music; a set of knowledge, skills and abilities acquired in the process of studying and learning about folk music, its original nature. The differences in the special attitude of Chinese art of musical accompaniment to the imitation of folk, in most percussion instruments, as well as in the inherent qualities of Chinese rationality and pragmatism, which are reflected in the art of music. It turned out that the training of Chinese students is characterized by the active use of the polyartistic potential of the learning environment of musicians and choreographers. Choreography disciplines are included in the training of musicians, and music disciplines are included in the training of choreographers. Fundamental to musical multiculturalism is the inclusion in the curriculum of music of different eras, cultures, traditions, contemporary art. The main link here is folk art, its ethnic forms and folklore. Simultaneously, the content of educational material flexibly covers the culture of people living in the common local area.

Key words: musical art; professional training; multiculturalism; future teachers of music art

Янь Лі, аспірантка кафедри педагогіки, Державний заклад «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка», м. Старобільськ, Україна; викладачка музичного мистецтва, Юньченський університет, Китай

Yan Li, Postgraduate student of Pedagogy Department, State Institution «Luhansk Taras Shevchenko National University», Starobilsk, Ukraine; Teacher of Music Art, Yuncheng University, China

E-mail: yan.li95p@gmail.com

Актуальність проблеми. Важливою характеристикою полікультурної освіти в епоху глобалізації є підготовка молоді до активної професійної діяльності в умовах культурного різноманіття соціуму. У багатокультурних, поліконфесіональних, поліетнічних і багатомовних державах полікультурна освіта, будучи доступною як для груп, що представляють більшість населення, так і для етнолінгвістичних меншин і корінних народів забезпечує поширення знань про різні культури й розвиток найважливіших навичок міжкультурного спілкування. Глобалізація, що посилюється, викликає потужний потік соціальних викликів у духовному житті суспільства й окремої людини, породжує насторожувальну тенденцію до національної, расової, релігійної та іншої нетерпимості й роз'єднаності.

Аналіз попередніх досліджень і публікацій. Проблему професійної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва в закладах вищої освіти України та Китаю репрезентовано в дослідженнях останніх років. Розроблення

методики вдосконалення етнокультурної підготовки майбутніх учителів музики у процесі фахового навчання перебуває у центрі наукової уваги китайського дослідника У Іфана [6], який наголошує на тому, що цей компонент фахової підготовки майбутніх учителів музики останнім часом стає об'єктом досліджень багатьох учених як в Україні, так і в Китаї.

Фу Сяоцзін [7] показує два шляхи їхнього використання у концертмейстерській підготовці студентів: освоєння концертмейстерського мистецтва у європейській традиції та у китайській традиції. Порівняльний аналіз навчальних планів у підготовці майбутніх учителів музики й хореографії був здійснений Лю Цяньцян [2], у результаті якої підготовку музикантів були включені дисципліни хореографії, а до підготовки хореографів – дисципліни музики.

Українські викладачі музичного мистецтва О. Войченко, В. Воробець, Т. Кіреєва, Л. Остапенко, О. Шпортько наголошують, що провідною ключовою компетентністю для

освітньої галузі «Мистецтво» є загальнокультурна компетентність, яка реалізується через такі галузеві компетенції: етнокультурну, полікультурну, культурно-дозвілєву, підкреслюючи при цьому, що предметна мистецька компетентність полягає у здатності до пізнавальної й практичної діяльності у певному виді мистецтва.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на численні дослідження, проблема професійної підготовки учителів музичного мистецтва в закладах вищої освіти України та Китаю, зокрема, формування полікультурної компетентності розроблена недостатньо та не знайшла достатнього висвітлення в сучасних наукових працях, незважаючи на її значущість для теорії й практики професійної освіти.

Мета нашої статті: вивчити та визначити стан розробленості проблеми професійної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва в закладах вищої освіти України та Китаю в полікультурних реаліях.

Викладення основного матеріалу. В Україні й Китаї проблема полікультурної освіти набула особливої актуальності наприкінці минулого сторіччя, коли в умовах соціально-економічних і політичних реформ склалася нова освітня ситуація, обумовлена процесами етнізації змісту освіти, зростанням ролі рідної мови у навчанні, ідей народної педагогіки у розвитку особистості.

Незважаючи на те, що музичне мистецтво само по собі є одним із ключових механізмів формування сучасної полікультурної особистості, проблема формування полікультурної компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва в освітньому процесі університету лише починає ставати об'єктом наукових досліджень українських, китайських і зарубіжних науковців, результати яких представлено здебільшого у вигляді окремих наукових статей та доволі мізерної кількості робіт вищого наукового рівня.

Наприклад, у своєму науковому дослідженні на тему «Полікультурна спрямованість вищої освіти як складова професійної підготовки майбутніх фольклористів (на прикладі США)» І. Волошина аналізує основні принципи сучасної полікультурної освіти та виявляє їхній вплив на професійну підготовку майбутніх фахівців у сфері мистецтва в університетах США. У нашому дослідженні будемо спиратися на досвід національних систем вищої освіти різних країн, отже, матеріал аналізу І. Волошиної є дуже корисним для нас [1].

Проаналізувавши навчальні плани університетів США, де здійснюється професійна підготовка майбутніх фольклористів, авторка виділяє цілу низку дисциплін, які, на її погляд, містять елемент полікультурності. Нам імпонує висновок І. Волошиної про те, що глобальне бачення полікультурної освіти виходить далеко за межі лише надання рівних можливостей в освіті, натомість, основними цілями світової перспективи полікультурної освіти є розвинення відповідальності особистості перед світовою спільнотою, виховання її шанобливого ставлення до планети, сприйняття та визнання культурного різноманіття, повага до людської гідності, розвинення різнобічних підходів до історичних досліджень, посилення культурної свідомості та

міжкультурної обізнаності майбутніх фахівців, боротьба з расизмом, сексизмом та іншими формами дискримінації, а також побудова навичок соціальної активності студентів, підвищення рівня їхньої обізнаності щодо проблем людства та стратегій їх вирішення [1, с. 48].

Особливий інтерес для нашого дослідження представляє теза Т. Політаєвої про те, що ефективність формування готовності вчителя музики до професійної діяльності в умовах полікультурного соціуму забезпечують наступні педагогічні умови: опора на жанровий, стильовий і інтонаційно-семантичний аналіз творів музичного фольклору з метою вивчення процесів взаємодії музичних культур; організація спецкурсу «Професійна діяльність учителя музики у полікультурному соціумі»; забезпечення цілісного підходу у формуванні досліджуваної готовності майбутнього педагога-музиканта у ході освітнього процесу у ЗВО й педагогічної практики [5, с. 8].

Українські дослідники Л. Остапенко, О. Войченко, О. Шпортько вважають, що знайомство учнів із культурою різних країн, не лише тих, що відносяться до західного та східного європейського простору, а й до музики народів Близького та Далекого Сходу, Африки та ін. сприятиме пробудженню в них зацікавленості до музичного мистецтва [4, с. 155]. При цьому автори наголошують, що подібні транскультурні знайомства з музикою світу сприятимуть формуванню уявлення про зв'язки між різними культурами, можливі запозичення, обмін культурним надбанням.

На думку Т. Кіреєвої, яка аналізує особливості української музичної освіти від часів Ярослава Мудрого й до новітнього часу, нинішній світ є роз'єднаним і як ніколи потребує єдності в культурі, взаєморозуміння і спілкування [3, с. 153]. Погоджуємося із думкою дослідниці про те, що культурологічний підхід до проблеми полікультурності сучасного глобального суспільства став одним із домінуючих, оскільки аналіз стану культури у сучасному світі викликає надзвичайну стурбованість і свідчить про глибоку духовну кризу. Не можна не помітити, що так званий дефіцит культури проявляється в обмежуванні духовних потреб, невихованості, соціальній апатії, відсутності інтелігентності, національних забобонах і анархічній всюдозволеності

За даними Міністерства освіти і науки України багаточисленнішим є корпус студентів із Китаю. Це створює унікальну можливість для діалогу культур у системі «Схід-Захід», який не враховується робочими планами, програмами, проектами. Отже, його вплив стає хаотичним, невикористаним для підвищення якості підготовки фахівців до роботи у сучасному полікультурному просторі.

Принциповим для музичної полікультурності є включення до навчальних планів музики різних епох, культур, традицій, сучасного мистецтва. Головною ланкою тут стає народне мистецтво, його етнічні форми й фольклор. При цьому, зміст навчального матеріалу гнучко охоплює культуру народів, що проживають на загальній локальній території.

Аспірантка з Китаю Фу Сяоцзін досліджувала загальні й різні особливості такої підготовки. Загальними виявилися наступні принципи: співтворчість, співробітництво, групове й колективне музичення: міжкультурний діалог, просвіт-

ницька, комунікативна, музично-навчальна, педагогічна, функція підтримки, стимулювання творчості, інноваційно-технологічна тощо [7, с. 44]. Крім того, автор акцентує увагу на національній сутності саме концертмейстерського мистецтва, що є важливим у реаліях полікультурності, що й активізує вимоги полікультурної компетентності.

З урахуванням того, що майбутній учитель музики в університетах України об'єктивно опиняється у полікультурних реаліях, інтерес представляє дуальність принципів «хуасі-сіхуа». Принцип китаїзації європейського «хуасі» і протилежний йому – «сіхуа» – європеїзація китайського, висунуті китайськими вченими. Наприклад, відкриття інститутів Конфуція в Україні є прикладом принципу «сіхуа» у сучасному культурно-освітньому діалозі. Отже, вивчаючи європейську музику, згідно із цими принципами, китайські студенти не забувають своє національне мистецтво, не відходять від нього, а навпаки сприймають його по-новому, осмислюючи його унікальні особливості.

Порівняльний аналіз навчальних планів у підготовці майбутніх учителів музики й хореографії був здійснений Лю Цяньцзянь [2, с. 7]. Виявилось, що підготовка китайських студентів відрізняється активним використанням полікультурного потенціалу середовища навчання музикантів й хореографів. У підготовку музикантів включені дисципліни хореографії, а до підготовки хореографів – дисципліни музики.

У дослідженні Чжан Яньфена [8, с. 17] були встановлені принципи відмінності у художньо-виконавській вокальній підготовці студентів у Китаї й Україні. Хореографічну підготовку проходять актори, що грають різні амплуа в Пекінській опері. Державна підтримка цього національного жанру призвела до того, що нині в школах Китаю введений урок Пекінської опери.

Результати нашого дослідження було доведено, що ефективність впливу полікультурного середовища навчання, у якому навчаються майбутні вчителі музики в університетах України та Китаю практично не досліджувалася. Звідси принциповим для музичної полікультурності є включення до навчальних планів музики різних епох, культур, традицій, сучасного мистецтва. Головною ланкою виступає народне мистецтво, його етнічні форми й фольклор. При цьому зміст навчального матеріалу повинен гнучко охоплювати культуру народів, що проживають на загальній локальній території. У якості відмінностей було виявлене особливе ставлення китайського мистецтва музичного супроводу до імітації народних, у більшості ударних інструментів, а також у властивих китайцям якостях раціональності й прагматичності, які знаходять висвітлення й у концертмейстерстві.

Висновки з даного дослідження. Завершуючи аналіз наукових праць українських, китайських і зарубіжних дослідників, які в той чи інший спосіб торкаються проблеми формування полікультурної компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва, підсумуємо, що ця проблема лише починає ставати об'єктом ретельного вивчення педагогів України, Китаю й світу. Існуючий досвід вирішення цієї проблеми потребує систематизації та узагальнення.

Перспективи подальших досліджень. У подальшому перед науковцями постає завдання, пов'язане із розробленням і впровадженням в освітній процес закладів вищої освіти України та Китаю відповідних педагогічних умов, які сприятимуть ефективному формуванню досліджуваного нами явища у майбутніх учителів музичного мистецтва України та Китаю.

Список використаних джерел

1. Волошина І. В. Полікультурна спрямованість вищої освіти як складова професійної підготовки майбутніх фольклористів (на прикладі США). Науковий вісник Ужгородського нац. ун-ту. Педагогіка, соціальна робота. 2014. Вип. 32. С. 46–48.
2. Лю Цяньцзянь. Формування художньої компетентності майбутніх учителів музики та хореографії в педагогічних університетах України і Китаю: автореф. дис. ... канд. пед. наук. Київ, 2010. 20 с.
3. Кіреєва Т. Музична освіта сьогодення: від Ярослава Мудрого до Новітнього часу. Наука. Релігія. Суспільство. 2011. № 1. С. 153–163.
4. Остапенко Л. В., Войченко О. М., Шпортко О. В. Актуальні проблеми музично-естетичної освіти та виховання на початку XXI століття. Молодий вчений. 2018. № 1 (53). С. 153–156.
5. Политаєва Т. И. Формирование готовности будущего учителя музыки к профессиональной деятельности в поликультурном социуме: дис. ... канд. пед. наук. Уфа, 2010. 222 с.
6. У Іфан. Методика вдосконалення етнокультурної підготовки майбутніх учителів музики в процесі фахового навчання. Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Теорія і методика мистецької освіти. 2011. Вип. 11 (16). С. 109–113.
7. Фу Сяозін. Методика концертмейстерської підготовки майбутніх учителів музики України і Китаю: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02. Київ, 2012. 237 с.
8. Чжан Яньфен. Методика вокальної художньо-виконавської підготовки майбутніх учителів музики в університетах України і Китаю: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Київ, 2012. 238 с.

References

1. Voloshyna, I. V. (2014). Polikulturalna spriamovanist vyshchoi osvity yak skladova profesinoini pidhotovky maibutnikh folklorystiv (na prykladі SSHA). [Multicultural orientation of higher education as a component of professional training of future folklorists (on the example of the USA)]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho nats. un-tu. Pedagogika, sotsialna robota* [Scientific Bulletin of Uzhhorod National University un-tu. Pedagogy, social work], 32, 46-48 [in Ukrainian].
2. Liu, Tsiansian. (2010). *Formuvannia khudozhnoi kompetentnosti maibutnikh uchyteliv muzyky ta khoreohrafiі v pedahohichnykh universytetakh Ukrainy i Kytau* [Formation of artistic competence of future teachers of music and choreography in pedagogical universities of Ukraine and China]. (Extended abstract of PhD diss.). Kyiv [in Ukrainian].
3. Kirieieva, T. (2011). *Muzychna osvita sohodennia: vid Yaroslava Mudroho do Novitnoho chasu* [Today's music education: from Yaroslav the Wise to modern times]. *Nauka. Relihiia. Suspilstvo* [Science. Religion. Society], 1, 153-163 [in Ukrainian].
4. Ostapenko, L. V., Voichenko, O. M., & Shportko, O. V. (2018). Aktualni problemy muzychno-estetychnoi osvity ta vykhovannia na pochatku XXI stolittia [Current issues of music and aesthetic education and upbringing at the beginning of the XXI century]. *Molodyi vchenyi* [Young scientist], 1 (53), 153-156 [in Ukrainian].
5. Polytaeva, T. (2010). *Formyrovanye hotovnosti budushcheho uchytelia muzyky k professyonalnoi deiatelnosti v polykulturnom sotsyume* [Formation of readiness of the future music teacher for professional activity in a multicultural society]. (PhD diss.). Ufa [in Russian].
6. U, Ifan. (2011). *Metodyka vdoskonalennia etnokulturnoi pidhotovky maibutnikh uchyteliv muzyky v protsehi fakhovoho navchannia* [Methods of improving the ethnocultural training of future music teachers in the process of professional training]. *Naukovyi chasopys NPU imeni M. P. Drahomanova. Teoriia i metodyka mystetskoї osvity* [Scientific journal of NPU named after MP Drahomanov. Theory and methods of art education], 11 (16), 109-113 [in Ukrainian].
7. Fu, Siaotszin. (2012). *Metodyka kontsertmeisterskoї pidhotovky maibutnikh uchyteliv muzyky Ukrainy i Kytau* [Methods of concertmaster training of future music teachers of Ukraine and China]. (PhD diss.). Kyiv [in Ukrainian].
8. Chzhan, Yanfen. (2012). *Metodyka vokalnoi khudozhno-vykonavskoї pidhotovky maibutnikh uchyteliv muzyky v universytetakh Ukrainy i Kytau* [Methods of vocal art and performance training of future music teachers at universities in Ukraine and China]. (Extended abstract of PhD diss.). Kyiv [in Ukrainian].

Дата надходження до редакції
авторського оригіналу: 08.12.2021